

ВИРАЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ЗНАННЯ В СУЧАСНОМУ НІМЕЦЬКОМОВНОМУ НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

Статтю присвячено лінгвальним та екстралінгвальним чинникам породження наукового знання в сучасному німецькомовному науковому дискурсі з лінгвістичної проблематики. У науковому дискурсі аспекти знання – онтологічний, аксіологічний, методологічний – представлені в єдності, хоча ступінь вираження кожного з них різний. Екстралінгвальні фактори, пов'язані із суб'єктивно-об'єктивними відношеннями у процесі пізнавальної діяльності, здійснюють складний вплив на формування семантичної структури наукового дискурсу.

Ключові слова: науковий дискурс, онтологічний аспект, аксіологічний аспект, методологічний аспект.

Стаття посвящена лінгвальним та екстралінгвальним факторам формування наукового знання в сучасному німецькомовному науковому дискурсі на лінгвістичну проблематику. В науковому дискурсі аспекти знання – онтологічний, аксіологічний, методологічний – представлені в єдності, хоча ступінь вираження кожного з них різний. Екстралінгвальні фактори, пов'язані з суб'єктивно-об'єктивними відношеннями в процесі пізнавальної діяльності, здійснюють складний вплив на формування семантичної структури наукового дискурсу.

Ключевые слова: научный дискурс, онтологический аспект, аксиологический аспект, методологический аспект.

The article deals with lingual and extralingual factors of scientific knowledge generation of modern German-language academic discourse in linguistic problems. In academic discourse the knowledge aspects – ontological, axiological and methodological – are represented in unity, although the expression degree of each aspect is diverse. Extralingual factors, connecting with subject-object relations in the process of cognitive action, have a complicated influence upon the formation of the semantic structure of the academic discourse.

Key words: academic discourse, ontological aspect, axiological aspect, methodological aspect.

Науковий дискурс перебував постійно в центрі уваги вітчизняних та зарубіжних лінгвістів (О. М. Ільченко, J. Bloch, L.A. Chi, E. Rudolph, R. Weingarten) [1; 2; 3; 4]. Сучасна лінгвістика аналізує окремі аспекти передусім англійського наукового дискурсу: концепцію етикетизації англо-американського наукового дискурсу (О. М. Ільченко) [1]; комунікативно-прагматичні особливості лінгвістичного дискурсу в аспекті авторизації (О. М. Гніздечко) [5]; категорію адресованості в науковому дискурсі (Н. П. Карпчук) [6]; міжкультурні розбіжності (M. Clupe, A. Duszak, J. Hoeks, H.-J. Kreutz) [7;8]; моделювання наукового дискурсу з обов'язковим урахуванням ролі, функцій термінів (Е. Ф. Скороходько) [9]; як вид аргументативного дискурсу (А. Д. Белова) [10]; основні особливості жанрової організації сучасного наукового дискурсу (Т. В. Яхонтова) [11]; риторичні норми наукового дискурсу (О. В. Малікова, Н. К. Рябцева,

А. Мауганен) [12; 13; 14]. Водночас німецькомовний науковий дискурс, на нашу думку, є маловивченим.

Актуальність теми зумовлена, з одного боку, загальною спрямованістю сучасних лінгвістичних досліджень на вивчення різних типів дискурсів у комунікативно-прагматичному та лінгвокогнітивному аспектах, а з іншого – відсутністю дослідження сучасного німецькомовного наукового дискурсу у сфері лінгвістики з позицій комплексного підходу з урахуванням єдності знань не лише лінгвістичних, а й гносеологічних, психологічних, наукознавчих, соціологічних.

Метою статті є аналіз у структурно-змістовому відношенні основних складників вираженого в науковому дискурсі знання – онтологічного, аксіологічного і методологічного аспектів.

Об'єкт дослідження становить сучасний німецькомовний науковий дискурс із лінгвістичної проблематики в його писемній формі.

Предметом дослідження є лінгвальні та екстралінгвальні чинники породження наукового знання в сучасному німецькомовному науковому дискурсі з лінгвістичної проблематики.

Матеріалом дослідження слугують німецькомовні наукові тексти останнього десятиріччя в галузі лінгвістики, зокрема монографія Г. Кляйбера "Прототипна семантика" [19], статті науково-популярного видання "Deutsch als Fremdsprache" [21;22], а також матеріали міжнародного конгресу "EuroCom. Mehrsprachiges Europa durch Interkomprehension in Sprachfamilien" [20].

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що у сучасному німецькомовному науковому дискурсі з лінгвістичної проблематики вперше проаналізовано засоби вираження процесу формування знання цього дискурсу: виявлено аспекти знання – онтологічний, аксіологічний, методологічний – та встановлено їхнє типове вербальне вираження.

Через складність та багатоаспектність феномену дослідження наукового дискурсу є багато думок щодо інтерпретації цього поняття. У сучасних уявленнях науковий дискурс трактується масштабно: як цілеспрямований спосіб раціональної передачі наукового знання, прагматично зорієнтований, соціально й етнокультурно зумовлений [5:14]; як різновид мови, котрий використовується в межах певної галузі [15:138]; як сукупність усіх наявних (і потенційно можливих) текстів, що вербалізують наукове знання як результат пізнавальної діяльності суб'єктів науки [16:25]. Науковий дискурс – це багатовікова практика співтовариства

творців науки (розглянута в сукупності всіх її соціокультурних вимірів), здійснюючи яку, вчені створюють й удосконалюють свій “кінцевий словник”, тобто власний запас понять, за допомогою яких члени співтовариства виражають своє розуміння специфіки наукового дискурсу [17:13]. Відповідно до неозорої множини різних визначень будемо говорити про науковий дискурс в узагальненому розумінні як мовний/текстовий корелят стосовно наукової сфери людської свідомості та практики. Науковий дискурс теоретично – це певним чином організований виклад нового знання і його верифікація (обґрунтування).

Знання, яке має за своєю природою матеріально-ідеальний характер, може існувати лише завдяки пізнавально-комунікативній діяльності суб'єкта, котра здійснюється засобами вербального мислення, продукт якого оформлений у вигляді дискурсу. У цілях аналізу, умовно спробуємо розглянути виражене в науковому дискурсі наукове знання і розглянути його, по-перше, в онтологічному, аксіологічному і методологічному аспектах, по-друге, у статичному й динамічному стані.

Онтологічний аспект, який посідає ядерну позицію в науковому дискурсі, співвідноситься з вихідними й основними поняттями, вираженими в тексті, та їх логіко-семантичними відношеннями і уточнюючими поняттями та їх логіко-семантичними відношеннями з основними поняттями. Аксіологічний аспект співвідноситься з ціннісною орієнтацією суб'єкта, що пізнає, зокрема, із здійснюваною ним раціональною оцінкою актуальності, новизни і ступеня достовірності знання. Методологічний аспект становить шляхи встановлення логіко-семантичних відношень між основними й уточнюючими поняттями.

У кожному аспекті пізнання (і його продукту – знання) науковий дискурс фіксує моменти руху знання, репрезентуючи його в різних категоріях досить узагальнено: онтологічно – шляхом частковонаукових, загальнонаукових і філософських понять, в аксіологічному відношенні – за допомогою оцінки ступеня достовірності, новизни й актуальності знання, методологічно – шляхом різних способів обґрунтування й інтерпретації основних понять. Кожному аспекту знання також властива динаміка. У процесі взаємодії онтологічного, аксіологічного і методологічного аспектів знання, тобто в їх динаміці, дійсно формується нове наукове знання, виражене в науковому дискурсі.

У науковому дискурсі аспекти знання тісно пов'язані і один з одним, що проявляється в характері використаня мовних засобів для їх вираження, і з суб'єктом зокрема, з основними індивідуальними

психологічними характеристиками вченого, такими, як категоріальний профіль та пізнавальний стиль мислення, які проявляються шляхом відбору основних і уточнюючих понять, а також через установку на отримання нового знання. Можна констатувати, що в науковому дискурсі всі три аспекти знання представлені в єдності, хоча ступінь вираження кожного з них, звичайно, різні.

Звернімося до аналізу онтологічного аспекту знання, безпосередньо пов'язаного з його змістом і яке в статичному співвідноситься з результатом пізнавальної діяльності, коли можна виявити вже встановлені зв'язки між елементами. Зміст тексту співвідноситься з такими формами знання, як поняття, класифікація, типологія, гіпотеза, теорія і закон. Універсальною формою знання є наукове поняття, яке в статичному стані можна розділити на вихідне, основне і уточнююче.

Проаналізуємо поняття в межах терміносистеми одного розділу на прикладі книги Г. Кляйбера “Прототипна семантика” [19:29–69]. Вихідними поняттями, тобто поняттями, які не визначаються через поняття даної теорії, найбільш загальними в терміносистемі конкретного тексту, є *System, Klassifikation, Prozess, Bedeutung, Kriterium*. Основними поняттями – поняттями, які визначаються в межах терміносистеми тексту, є *Prototypen, Prototypensemantik, Kategorisierung, Kategorie, Semantik*; уточнюючими, тобто частковими поняттями, що використовуються для розвитку основного поняття, є *Dimension, Wortbedeutung, Klasse, Eigenschaft* та ін.

Категоріальний склад мислення – одна із сутнісних характеристик суб'єкта, що пізнає, – без сумніву, здійснює вплив на створюваний ученим текст, а значить, отримує певний вплив у тексті, безпосередньо співвідноситься з онтологічним аспектом знання. Проте точною відліку в категоріальному складі мислення є поняття максимальної узагальненості, тобто вихідні, у той час як онтологічний аспект знання в ролі ядерних вкладає основні поняття, які розвиває концепція автора.

Логіко-семантичні відношення між основними й вихідними, між основними й уточнюючими поняттями, виражені спеціальними засобами в реченні і в тексті загалом, можна згрупувати таким чином:

1. Модально-логічні (відношення до об'єктивної дійсності), які мають значення:

- а) буття, існування, наявності;
- б) розповсюдження (у просторі і в часі).

2. Предметно-логічні:

- а) відношення кваліфікації предмета;

б) залежності (умови – наслідку, причини – наслідку, підгрунтя – висловку, мети).

Звичайно, що в конкретному науковому тексті під впливом різних екстралінгвістичних факторів і відповідно до актуальності тих чи інших логіко-семантичних відношень між поняттями використовується лише частина наведених вище засобів.

Проаналізуємо засоби, які виражають модально-логічні відношення першої групи. Мова йде про ті випадки, коли логіко-семантичні відношення буття, існування, наявності передаються екзистенціальними дієсловами *es gibt, sein, sich finden, liegen, bestehen, sich befinden, vorliegen*, а також словосполученнями *befindlich sein, vorhanden sein*, загальна роль яких – сприяти вираженню значення наявності, існування предметів, явищ без зазначення додаткової інформації. Студи можна віднести дієслова узагальноної дії *sich herausstellen, sich erweisen, hervortreten*. Констатація існування, наявності явища інколи супроводжується введенням просторово-часового уточнення, вказівкою на сферу поширення, яке вводиться дієсловами *sich ausbilden, bestehen, auftreten* та прийменниками *aus, vor, nach; zur Zeit, aus der Sphäre, auf dem Gebiet*, наприклад: *Ich möchte hier auch die bemerkenswerte Arbeit von J. Picoche (1986) erwähnen, die eine isolierte Stellung in der Forschung auf diesem Gebiet einnimmt* [19:28].

Розглянемо засоби вираження предметно-логічних відношень другої групи. Характеризувати предмет можна через його сутність, різні властивості, його функцію, зіставлення з іншими предметами. Важливо, що кожне з цих окремих значень кваліфікації предмета виражається закріпленими за ним засобами, до яких належать слова, що вказують на зв'язок, співвідношення: *Verhältnis, Zusammenhang, Abhängigkeit, (sich) verbinden, abhängig, Unabhängigkeit, abhängen, beeinflussen, je nach, jeweils, jeweilig, je, nach, bedingen, ursprünglich, sich beziehen auf, hinsichtlich, binden, hervorrufen, in Bezug auf, Beeinflussung, verursachen, hauptsächlich, in Hinblick auf, bezüglich, betreffend, sich auswirken, in Hinsicht auf, in Verbindung mit, herrühren, gehörig, einschlägig, Verknüpfung, Ursprung, Auswirkung, Beziehung*, наприклад: *Unabhängig davon, ob man den Prototyp als Vertreter der Kategorie oder als Kombination typischer Merkmale betrachtet ...* [19:45].

У німецьких лінгвістичних текстах використовуються прийоми порівняння, аналогії, протиставлення, у яких виявляються також відношення кваліфікації предмета, наприклад, зіставлення, протиставлення інформації: *nur, aber, jedoch, sondern, erst, doch, dagegen, vgl., sowohl ... als auch, Vergleich, vergleichen, nicht nur ... sondern auch, allein, Gegensatz,*

lediglich, dennoch, im Vergleich zu, hingegen, entgegensetzen, gegenüberstellen, Gegenüberstellung, Widerspruch, freilich, bloß, indes(sen), Unterschied, gesamt, üblich, überwiegen, Ähnlichkeit, abweichen, Analogie, zusammenfassen, ähneln, Annäherung: Im Gegensatz zu den Ansichten der Vertreter des erweiterten Prototypenmodells (vor allem G. Lakoff) scheint mir die Standardversion nicht überholt zu sein [19:29]; установлення тотожності й відмінності суб'єкта, об'єкта дії або місця дії (події): *gleich, sowie, gesamt, Verhältnis, ähnlich, Unterschied, unterschiedlich, unterscheiden, sich unterscheiden, gemeinsam, üblich, Abweichung, abweichen, Anpassung, übereinstimmen, anpassen, anders, analog, vergleichbar, überwiegend, Übereinstimmung, sich überlagern, überwiegen, Überschreitung, überschreiten, zusammenfallen, Annäherung, Ähnlichkeit, übertreffen, Analogie, im Anschluß an, äquivalent, ähneln*, наприклад: *Was sie zusammenhält, sind Übereinstimmungen bzw. Ähnlichkeiten, die sich überschneiden bzw. teilweise überlappen ...* [19:36–37].

За допомогою розмірковування в науковому дискурсі розгортається процес логічного виводу нового знання про будь-які об'єкти й повідомляється саме це знання. Предметом викладу при розмірковуванні виступають не самі об'єкти, а процес отримання нового знання про них. Для розмірковування характерний виклад причинно-наслідкових відношень: *so, da, also, daher, damit, so dass, dadurch, weil, deshalb, denn, hervorgehen, infolge, ausgehen von, Ursache, sich zeigen, somit, ja, auf Grund, verursachen, demnach, hervorrufen, Folge, schliessen auf, aus ... Gründe, Schluss, Aussage, zur Folge haben, nämlich, ersichtlich, darum, demzufolge, warum, resultieren, infolgedessen, aussagen, ersehen, folgen aus, Schlussfolgerung, hiermit, Konsequenz, wonach, folglich, zufolge, schlussfolgern auf, sonach*. Наприклад: *Zwei wichtige Gründe sprechen für eine solche Darstellung* [19:29].

Підсумовуючи висловлене про засоби, які виражають логіко-семантичні відношення між основними і вихідними, основними і уточнюючими поняттями, можна констатувати, що синонімічна контекстуальна семантика різних мовних одиноків дає змогу об'єднати їх і вважати засобами вираження онтологічного (змістово-логічного) аспекту знання.

Онтологічний аспект знання можна розглядати в безпосередньому зв'язку його з об'єктом (предметом вивчення), а аксіологічний і методологічний – у зв'язку із суб'єктом пізнання. Про онтологічний аспект знання можна говорити як про вихідний матеріал, із якого автор повинен сформулювати наукове знання і виразити його в науковому дискурсі. Через пасивну роль онтологічного аспекту на перший план у пізнанні

висуваються аксіологічний і методологічний, сама наявність яких обумовлена активністю суб'єкта. Якщо ми маємо намір розглядати знання не лише абстрактно, а й з погляду реальної пізнавальної діяльності суб'єкта, то ніяк не можна обмежитися вивченням лише онтологічного аспекту знання – саме в дискурсознавстві, оскільки головним фундаментальним завданням науки завжди залишається продукування нових істинних знань і методів їх створення й оцінки [18:91].

Аксіологічний аспект знання становить собою продукт абстрагування від знання, експлікованого в науковому дискурсі, і тому не може розглядатися, по-перше, як явище, що має структуру, прозора і адекватно, презентовану в тексті; по-друге, у відриві від онтологічного аспекту знання – безпосереднього носія аксіологічного аспекту знання.

Найбільш важливими, соціально значимими характеристиками змісту наукового знання є ступінь його достовірності, новизна і актуальність для наукового соціуму, тобто мова йде про “кваліфікаційно-епістемічну” сітку (термін М. П. Котгорової), яка становить собою надбання наукового соціуму, однак її застосування до конкретного змісту носить індивідуальний характер і здійснюється з урахуванням певного рівня розвитку знання [18:92].

Для вираження аксіологічного аспекту знання в сучасному німецькомовному науковому дискурсі з лінгвістичної проблематики існують різноманітні спеціальні засоби. Оцінка змісту з боку його достовірності включає:

1) сумнів: досягається вживанням модальних слів, які виражають невпевненість і припущення *anscheinend, augenscheinlich, offenbar, offenkundig, offensichtlich, scheinbar, wohl, vielleicht, vermutlich, möglich, möglicherweise, wahrscheinlich, womöglich, schwerlich, kaum, angeblich, vorgeblich, zweifelhaft, Zweifel, zweifeln*, їх конкурентних форм – модальних дієслів з інфінітивом I і II; а також прийменникових груп *aller Wahrscheinlichkeit nach, dem/allem Anschein nach*; наприклад: *Möglich ist natürlich – und vielleicht sogar wahrscheinlich ...* [20:88].

2) упевненість у достовірності й констатацію факту як вищий ступінь упевненості в достовірності змісту, що досягається вживанням таких синонімічних засобів: *begreiflicherweise, bestimmt, gewiss, klar, natürlich, natürlicherweise, selbstredend, selbstverständlich, sicher, sicherlich, tatsächlich, unbedingt, unstreitig, unzweifelhaft, verständlicherweise, wahrhaftig, wahrlich, wirklich, zweifelsfrei, zweifellos, zweifelsohne*; наприклад: *Nun besteht gewiss kein Zweifel daran, dass ...* [21:6].

Якщо потрібно підкреслити, що знання безперечне, очевидне, автор використовує особливі мовні засоби, які виражають оцінку точності: *etwa, ungefähr, nahezu, rund (rd.), annähernd, circa (ca.), näherungsweise, gegen, angenähert* та мовні засоби, які виражають різний ступінь “звичайності”: *gewöhnlich, hauptsächlich, normalerweise, in der Hauptsache*.

З оцінкою достовірності змісту пов'язана оцінка його новизни, констатація якої зобов'язує автора або дати різносторонній феноменологічний опис явища, що вивчається, або обґрунтувати поняття, які пропонуються і розвиваються, тобто пов'язати нове з відомим (старим) за допомогою вихідних понять, які належать до рівня фонового знання автора й читача. Наведемо приклади: *Sie bringt jedoch drei neue Elemente ein, die für jede lexikalische Semantik von fundamentaler Bedeutung sind* [19:8]; *Im letzten Abschnitt wird beschrieben, wie der Begriff der Familienähnlichkeit zu einer neuen Prototypentheorie führt, die durch eine Abkehr von den zentralen Thesen der Standardversion, eine Vervielfachung der Prototypenarten und eine Ausweitung auf das Gebiet der Polysemie gekennzeichnet ist* (там само, 9). Суттєво, що й при викладі відомого і нового науці знання зберігається та передається властива йому процесуальність, динаміка.

Оцінка актуальності змісту включає такі характеристики, як недостатність знання, суперечливість знання, значущість викладеного змісту, які виражаються лексичними й морфологічними засобами (наприклад, інтенсивами): *Die Konstruktion werden&Infinitiv gehört ohne Zweifel zu den interessantesten periphrastischen Konstruktionen im Bereich der Verbalkategorien des Deutschen* [22:23].

Таким чином, аксіологічний аспект знання можна співвіднести з пізнавальним стилем мислення вченого, яке включаємо в поле суб'єкта пізнання в ролі одного із компонентів. Зокрема, цей аспект може бути співвіднесений із такою характеристикою пізнавального стилю, як ригідність–гнучкість мислення, яка обумовлює кількість вживання засобів, що виражають сумнів, упевненість у достовірності знання і вищу ступінь упевненості – констатацію факту.

З онтологічним і аксіологічним аспектами знання тісно пов'язаний методологічний аспект знання, який посилюється у зв'язку з процесами поступової теоретизації науки. Цей аспект враховує загальну методологічну установку (стиль мислення), обумовлену сучасною для дослідника картиною світу, методологічний принцип, метод, конкретну методику дослідження.

На рівні узагальнення методологічний аспект знання природно розглядати як спосіб формування нових понять, обґрунтування й інтерпретації основних і уточнюючих понять, тобто спосіб установлення логіко-семантичних відношень між поняттями. Суб'єкт пізнання опиняється у проблемній ситуації вибору, пов'язаного передусім із визначенням й експлікацією сфери знання, у межах якої виникла проблемна ситуація і здійснюється формування нового знання. Наведемо приклади експлікації сфери проблемної ситуації: *Die Klärung ist daher geboten; sie ist um so notwendiger, als die Prototypensemantik zur Zeit Gegenstand einer Diskussion ist, die den Rahmen der Linguistik weit überschreitet* [19:2]; *Deshalb lag es nahe, die Problematik in dieser Zeitschrift erneut aufzugreifen und möglichst zu vertiefen* [21:4]. Проблема ситуація визначає напрям, аспект обґрунтування і інтерпретації основних понять. Вона долається шляхом різних пізнавальних мислительних дій, орієнтованих на отримання нового знання.

Вихідною методологічною передумовою вивчення наукового дискурсу у світлі сучасних досліджень є концепція діяльній природи науки, наукового пізнання і творчості, наукової комунікації. Поняття діяльності дало змогу об'єднати екстралінгвальну основу наукового дискурсу.

Отже, екстралінгвальні фактори, пов'язані із суб'єктно-об'єктивними відношеннями у процесі пізнавально-комунікативної діяльності, здійснюють складний вплив на формування смислової структури сучасного німецькомовного наукового дискурсу. Передусім цей вплив обумовлено – з боку об'єкта – теоретичним чи емпіричним характером знання (онтологічний аспект знання), ступенем новизни і достовірності (аксіологічний аспект), глибиною інтерпретації і способами доведення гіпотези (методологічний аспект знання); крім того, цей вплив обумовлений – з боку суб'єкта пізнання – категоріальним профілем мислення німецького вченого (достатньо широкий і більш вузький), переважно аналітичним, синтетичним та іншими стилями мислення, творчою фантазією, глибиною інтуїції, асоціативністю мислення лінгвіста.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі можуть бути зосереджені на виділенні міжкультурних розбіжностей з урахуванням гендерних особливостей сучасного німецькомовного наукового дискурсу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ільченко О. М. Етикет англійського наукового дискурсу: [монографія] / Ольга Михайлівна Ільченко. – К.: ІВЦ "Політехніка", 2002. – 288 с. 2. Bloch J. Comparison of the Use of Citations in Chinese

- and English Academic Discourse / J. Bloch, L. A. Chi // Academic Writing in a Second Language: Essays on Research and Pedagogy / ed. by D. Belcher, G. Braine. – Northwood, New Jersey: Ablex, 1995. – P. 231–274.
3. Rudolph E. Argumentationsfiguren in der Wissenschaftssprache / Elisabeth Rudolph // Das 17. Linguistische Kolloquium ["Sprache, Diskurs und Text"], (Tübingen, 9–10 Nov. 1982). – Tübingen: Niemeyer, 1983. – Bd. 1. – S. 96–119.
4. Weingarten R. Zur Stilistik der Wissenschaftssprache. Objektivitäts- und Handlungsstil / R. Weingarten // Texte und Diskurse. Methoden und Forschungsergebnisse der Funktion, Pragmatik / hrsg. von G. Brähler, G. Graefen. – Opladen: Westdeutscher Verlag, 1994. – S. 115–135.
5. Глибочко О. М. Авторизація наукового дискурсу: комунікативно-прагматичний аспект (на матеріалі англійських статей сучасних європейських та американських лінгвістів): дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 "Германські мови" / Оксана Михайлівна Глібочко; Київськ. нац. лінгвіст. ун-т. – К., 2005. – 203 с.
6. Карпух Н. Г. Адресованість у офіційному та неофіційному англійському дискурсі (комунікативно-прагматичний аналіз): [монографія] / Наталія Петрівна Карпух. – Луцьк: РВВ "Вежа" Волинськ. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2006. – 162 с.
7. Clyne M. Cross-cultural Responses to Academic Discourse Patterns / [M. Clyne, J. Hocks, H.-J. Kreutz] // Folia Linguistica. – 1988. – Vol. 22. – P. 457–474.
8. Duszak A. Cross-cultural Academic Communication: a Discourse-Community View / A. Duszak // Culture and Styles of Academic Discourse. – Berlin, N.Y.: Mouton de Gruyter, 1997. – P. 11–39.
9. Скороходько Е. Ф. Термін у науковому тексті (до створення терміноцентричної теорії наукового дискурсу): [монографія] / Едуард Федорович Скороходько. – К.: Логос, 2006. – 99 с.
10. Белова А. Д. Лінгвістичні аспекти аргументації: [монографія] / Алла Дмитрівна Белова. – К.: ИИЯ "Астрія", 1997. – 312 с.
11. Яхонтова Т. В. Основи англійського наукового письма: [навч. посіб. для студ., асп. і науковців] / Тетяна Валеріївна Яхонтова. – [2-е вид.]. – Львів: ПАІС, 2003. – 220 с.
12. Милікова О. В. Засоби позначення риторичного прийому балансування аргументів у сучасному науковому дискурсі / О. В. Милікова // Мовні і комунікативні картини світу: зб. наук. пр. – К.: Вид-во Київськ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка, 2001. – № 7. – С. 326–338.
13. Рабцова Н. К. Теоретическое и лексикографическое описание научного изложения: Мозгазказской аспект: науч. докл. д-ра фил. наук: спец. 10.02.19 "Общее языкознание, социолінгвістика, психолінгвістика" / Наталья Константиновна Рабцова; РАН, Ин-т языкознания. – М., 1996. – 112 с.
14. Mauranen A. Cultural Differences in Academic Rhetoric / A. Mauranen. – Frankfurt am Main: Peter Lang, 1993. – 260 p.
15. Fairclough N. Critical Discourse Analysis and the Marketization of Public Discourse: the Universities / Norman Fairclough // Discourse and Society. – 1993. – Vol. 4, № 2. – P. 33–168.
16. Чернишова В. Е. Интерпретация научного текста: [теорет. учеб. пособие] / Валерия Евгеньевна Чернишова. – СПб.: Наука, 2004. – 128 с.
17. Лук'янець В. С. Сучасний науковий дискурс: Оновлення методологічної культури / В. С. Лук'янець, О. М. Кравченко, Л. В. Оздовська. – К.: Благодійна організація "Центр практичної філософії"; НАН України; Ін-т філос. ім. Г. С. Сковороди, 2000. – 303 с.
18. Которова М. П. Об экстралингвистических основах смысловой структуры научного текста (функционально-стилистический аспект): [монография] / Мария Павловна Которова; науч. ред. М. Н. Кожина. – Красноярск: Изд-во Краснояр. ун-та, 1988. – 170 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

19. Kleiber G. Prototypensemantik: eine Einführung / Georges Kleiber; [übers. von M. Schreiber]. – [2., überarb. Aufl.]. – Tübingen: Narr, 1998. – 151 S.
20. Scherfer P. Was ist und wie erlernt man Interkomprehension? / Peter Scherfer // Tagungsband des Internationalen Fachkongresses im Europäischen Jahr der Sprachen 2001 ["EuroCom. Mehrsprachiges Europa durch Interkomprehension in Sprachfamilien"], (Hagen, 9–10 November 2001) / Koordination und Hg. Gerhard Kischel. – Hagen: G. Kischel, 2002. – S. 87–100.
21. Helbig G. Auslandsgermanistik versus Inlandsgermanistik? / Gerhard Helbig // Deutsch als Fremdsprache. Zeitschrift zur Theorie und Praxis des Deutschunterrichts für Ausländer / Hg. Herder-Institut, interDaF e.V. am Herder-Institut Universität Leipzig. – München, Berlin: Langenscheidt, 2005. – 42 Jg., II, 1. – S. 4–10.
22. Diwald G. Werden & Infinitiv – Versuch eines Zwischenbilanzen reiser. Ausblick / Gabriele Diwald // Deutsch als Fremdsprache. Zeitschrift zur Theorie und Praxis des Deutschunterrichts für Ausländer / Hg. Herder-Institut, interDaF e.V. am Herder-Institut Universität Leipzig. – München, Berlin: Langenscheidt, 2005. – 42 Jg., II, 1. – S. 23–32.